

EYVAH 1872

Ahmet Mithat Efendi (1844-1912)

KİŞİLER

Meftun Bey Sabire ve Leyla Hanımın kocası Meftun Bey, Bab-ı Seraskeride katip olarak çalışır. Her iki kadını idare etmek için Beykoz'daki işinin yoğun olduğu yalanını söylemek zorunda kalır. Meftun Bey dört gece Sabire'de üç gece Leyla Hanımda kalır. Lakin yaşadığı ikilem kendisini rahatsız ettiği gibi kayınpederini ve Sabire'yi de rahatsız eder. Durumu anlaşıldıktan sonra çok pişman olan Meftun Bey, her iki kadını da çok sevdiğini ve hiç birini bırakamayacağını düşünür. Yaşadığı üzüntü ile Leyla'da kalmaya başlayan Meftun Bey, yaşattığı acının bedeli olarak sonunda her iki eşten de olur.

Sabire Hanım Meftun Bey'in birinci karısı olan Sabire Hanım, eşini son derece iyi tanıyan ona güvenen, seven, yürekten bağlı bir kadındır. Adamın hayatında başka bir kadın olduğunu öğrendiği için yataklara düşen Sabire Hanım intikamını hayatının son günü olarak hissettiği gün alır ve Leyla'dan Meftun'u boşatarak ölür.

Leyla Hanım Meftun Bey'in ikinci karısı olan Leyla Hanım eşine bağlı ve seven bir hanımdır. Şen olması onu rahatlatması ile güven veren Leyla Hanım Meftun Beydeki değişiklikleri hissetmesine rağmen Sabire Hanım gerçeğinden bihaberdir.

Rifat Efendi Sabire Hanımın babası olan Rifat Efendi, sakin ve olgun bir adamdır. Kızının saadeti için aldatılmasına gönlü razı olmaz ve takip ettiği damadını uyararak kızından uzaklaştırır.

Fitnat Hanım Sabire Hanımın annesi olan Fitnat Hanım sakin ve kızına destek olan bir kadındır.

Rahime Hanım Leyla Hanımın annesi olan Rahime Hanım kızının daha akli başında davranması için onu çekip çevirir. Uyarıları ve önerileri ile kızının ilişkisini doğru yönetmesine yardımcı olmaya çalışır.

Ayşe Kadın Sabire Hanımın yardımcısı olan Ayşe kadın, Sabire'nin tüm isteklerini yanına getirir. Sabire'yi sever ve destekçisidir.

Gül Damlası Leyla Hanımın yardımcısı olan Güldamlası, ellili yaşlarında yaşlı bir kadındır.

ÖYKÜ

Tavla Oyunu. Eve gelen Meftun Bey eşi Sabire Hanım ile tavla oynamaya başlar. Tavla oyununu evlenme bahsi üzerine oynamaları Sabire Hanımı hırslandırır ve kazanmak için oynar. Lakin durumu ailesine açtığında evlenecek adamın niyetinin oyuna bağlı olmadığını öğrenince tekrar eşinden yemin ister. Oyunda mars ederek ilk üstünlüğü alırken evlilik konusunda sadece eşinin kendisine ait olacağını sözünü alarak sohbete devam ederler. Oysa Meftun Bey'in aklında gizli gizli görüştüğü Leyla'sı vardır. Deri işleyen bir fabrikada çalışan Meftun Bey hesap işleri ile ilgilendiği işi ile ilgilenmek üzere olmayacağı günleri Sabire Hanıma haber ederken eşi yine kıskançlığı ile baş etmek durumunda kalır.

Meftun'un İkinci Evinin Ortaya Çıkması. İş diye büyük heyecanlarla Leyla'nın evine gelen Meftun, kaç gündür neden gelemediğini Leyla Hanım'a izah ederken birden kapı çalınır. Meftun Bey ile görüşmeye gelen adam Sabire Hanım'ın yaşlı babası Rifat Efendidir. Rifat Efendi, Meftun'dan şüphelendiği için takip etmiş ve sonucunda öğrendikleri karşısında kızının iyiliği için Meftun'dan kendisinden soğutmasını ve kızını boşamasını ister. Bu durumun ortaya çıkması ve kendisinden beklenen durum karşısında çaresizliğe bürünen Meftun Bey, Leyla ve annesine arkadaşının vefat ettiği yalanını söyleyerek ağlamaklı haline neden üretmeye çalışır. Sabire'nin başka bir adama eş olacağı fikri kendisini büsbütün çıldırtır ve kendini dua ve zikire verir.

Sabire'nin Meftun'dan Soğutulması. Sabire Hanım heyecanla eşinin geleceği saati beklerken babası ve annesi ona daha sakin olması için telkinde bulunurlar. Kocasına büyü yapıldığını ve bu nedenle iki aydır değiştiğini düşünen Sabire eve tavşan başı asılmasını ister. Eve utanç içinde gelen Meftun, Sabire Hanıma bir mektup bırakarak onu terk eder. Sabire üzüntüden bayılınca annesi ve babası ona destek olmaya ve sözleri ile bir başka adamla evlenebileceğini söylerler. Sabire Hanım çok üzgün ve biçare halde Meftun'unu düşünmektedir.

Gece Gelen Mektup. Leyla Hanım ve dadısı evde Meftun Bey'in durumunu ve ondaki değişiklikleri konuşurlarken çözüm arayışına girerler. Yaklaşık iki aydır Beykoz'a gitmeyen Meftun Bey hep Leyla Hanımın evine gelir. Bu durum Güldamlası dahil tüm ev halkının dikkatini çeker. Beyi sarhoş edip dertlerini unutturmayı düşünseler de Meftun Bey eve geldiğinde hiç içki içmediği için bu fikri yersiz ve gereksiz görür. Herhangi bir derdi ve sıkıntısı olmadığı yalanını söyleyip onları inandırmayı başarmışken kapı çalınır ve bir mektup gelir. Mektupta Sabire'nin çok hasta olduğu ve son kez Meftun Beyi görmesinin iyi olacağı Rifat Efendi tarafından yazılıdır. Mektubu okur okumaz yıkılan Meftun'un durumu Leyla Hanım tarafından anlaşılır. Parçaladığı mektubun parçalarını birleştirip okumaya çalışan Leyla Hanım'ı sözleri ve yeminleri ile durduran Meftun Bey onlara durumu daha sonra izah edeceğini söyleyerek ivedilikle evden ayrılır. Leyla Hanım ise derin bir merak duygusu ile kafasındaki sorularla bir sonraki günü beklemeye başlar.

Meftun ve Sabire'nin Yüzleşmesi. Sabire ateşeler içinde yatakta yatarken yanına gelen Meftun'u eski sevdiği Meftun'dan ziyade yabancı bir adam gibi bulur. Lakin onu çok sevdiği için gerçekleri kendisinden duymak ister. Fakat Meftun Bey bir türlü başka bir hanım ile evli olduğu gerçeğini söyleyemez. Leyla Hanım üstüne gider ve her şeyi bildiğini Meftun'a anlatır. Meftun şaşırılmış ve bir o kadar üzgün bir halde iken Leyla bu durumu fırsata çevirir. Kendisini sevdiğini ve eğer ölmez ise onunla yaşamaya devam edecek Meftun'a kendi elinden bir boşanma metni yazdırır ve imzalatır. Mektubu Leyla'nın adresine göndertir. Tam o anda tüm intikamını aldığını ve rahatladığını hissederek yere düşer, vefat eder. Meftun Bey hem Leyla'dan hem de Sabire'den olur.

TEMALAR

Evlilik Beş perdeden oluşan "Eyvah" adlı tiyatro eserinde birden fazla kadınla evliliğe karşı cephe alınır. Dinde dört kadına kadar evlilik fikrine olumlu bakılsa da yaşanan çağda bu durumun mümkün olmadığı her iki eşten de olmakla gösterilir. Erkek tarafında evliliğe her iki kadınla bir arada olarak devam etmek makul görülürken kişinin yaşadığı bölünmüşlük duygusu ve sorunlu yaşantısı engel olarak gösterilir. Kadın tarafında ise başka bir kadının kabul edilemezliği ve aldatılma hissinin kişiyi öldürecek derecede hasta ettiği vurgusu yapılır.

KARAKTER ANALİZİ

Meftun Bey (Duygusal)

Karakter Sabire ve Leyla Hanımın kocası Meftun Bey, Bab-ı Seraskeride katip olarak çalışır. Her iki kadını idare etmek için Beykoz'daki işinin yoğun olduğu yalanını söylemek zorunda kalır. Meftun Bey dört gece Sabire'de üç gece Leyla Hanımda kalır. Lakin yaşadığı ikilem kendisini rahatsız ettiği gibi kayınpederini ve Sabire'yi de rahatsız eder. Durumu anlaşıldıktan sonra çok pişman olan Meftun Bey, her iki kadını da çok sevdiğini ve hiç birini bırakamayacağını düşünür. Yaşadığı üzüntü ile Leyla'da kalmaya başlayan Meftun Bey, yaşattığı acının bedeli olarak sonunda her iki eşten de olur.

Aktiviteler Hesap işlerinden iyi anlayan Meftun Bey, eşlerine iyi bakan çalışkan bir adamdır. Nadiren sigara içen Meftun Bey eşi Sabire Hanım ile tavla oynamaktan ve hoş sohbet etmekten hoşlanır.

ÖRNEK ANILAR

Kararsız. Meftun Bey, Sabire Hanım ve Leyla Hanım arasında kaldığı için durumunu bir türlü değerlendirme içinde olmaz. Kadınlar tarafından düşünme konusunda eksik olan Meftun Bey, yaşadığı ikilemi değerlendirmekte güçlük çeker: " (Yalnız kalınca bir müddet düşündükten sonra kendi kendine) Vah biçare Sabire! Zavallı Sabire! Halden haberin yok ki, garip kızcağız. Leyla'yı bilse vaveylayı o zaman koparırdı. Şimdiyse evlenmek için edilen şakayı bile çekemiyor. Sabire zavallı da Leyla değil mi? O daha beter. O biçarenin de bir şeyden haberi yok. Yarabbi ne müşkil bir hal içinde kaldım. Gönül ikisini de birer birer sever. Leyla'yı Sabire'den, Sabire'yi de Leyla'dan ziyade sever."

Şakacı. Eşi Sabire ile hemen her akşam şakalaşan Meftun Bey, oynadıkları tavla oyununda yenersen evlenmeye izin ister fakat bu durumu latifeye çevirerek yapar: "Sus Ayşe Hanım sus, şimdi darılır. Çünkü mukavelemiz büyük. Ben yenersen bana evlenmeğe izin verecek. Ama ilk oyunu acemiye verirler. Bir mars ile oyun, bitmez ya. Şimdi bir açık gelir ben de vururum, hem oyunumuz iki üç."

Duygusal. Leyla Hanım ile olan ilişkisinin kayınpederi tarafından anlaşılması üzerine Meftun Bey çaresizlik içine düşer. Sabire'nin babası kızından ayrılmasını ve kendinden soğutmasını ister. Bu durum karşısında çaresiz kalan Meftun çareyi her gece ağlamakta bulur ve yaşadığı çaresizlik Leyla'nın da dikkatini çeker: "Ha! Bak ben buna dikkat etmemiştim. Sahih! Sahih! O da var. İki ay var ki Beykoz'a gitmiyor. Her gece eve geliyor. Fakat yalnız o değil, geceleri yatağından kalkıp da ağlıyor."

Çaresiz. Leyla ile yaşadığı gizli ikinci evlilik Rifat Efendi tarafından ortaya çıkarılınca Meftun Bey kendisini büyük bir çaresizlik içinde bulur: “Yemek mi? Meftun zehir yemeli zehir! Benim gibi bir çaresizler çaresizinin yemek nesine?.. Aman Yarab! Ne müşkil hal! Canımdan kuzumdan başka söyleyecek söz bulamadığım Sabire'ye benden soğuması için ne söz bulabilirim. Farz-ı muhal olarak farzedeyim ki benden soğusun. Haydi benden ayrılınsın. Benden ayrıldıktan sonra bütün bütün soğuyup beni unutması için kocaya vereceklermiş.- Ya ben buna nasıl ta kat getirebilirim? Öf Allahım! Of! Doluya koyuyorum olmuyor, boşa koyuyorum dolmuyor. Çatlayacağım, halime merhamet et.”

Sabire Hanım (Duygusal)

Karakter Meftun Bey'in birinci karısı olan Sabire Hanım, eşini son derece iyi tanıyan ona güvenen, seven, yürekten bağlı bir kadındır. Adamın hayatında başka bir kadın olduğunu öğrendiği için yataklara düşen Sabire Hanım intikamını hayatının son günü olarak hissettiği gün alır ve Leyla'dan Meftun'u boşatarak ölür.

Aktiviteler Eşine aşırı düşkün olan Sabire Hanım kocasına büyü yapıldığını düşünerek hocalardan ve büyücülerden medet bekler. Eşi ile tavla oynamaktan hoşlanır.

ÖRNEK ANILAR

Kıskanç. Kocasını ile tavla oynarken hırs yapar zira onu yenersen başka bir kadınla evlenmeyeceği üzerine yemin alır: “Eh gel bakalım. Fakat yenersen bir daha evlenmeyeceğine ve bir daha bu lakırdıyı ağzına almayacağına, bir daha bu latifeyi de etmeyeceğine yemin eder misin?”

Saf. Kocasının geç gelişlerini başka bir kadına gitmek gibi düşünmek istemeyen Sabire bir türlü eşinin başka bir kadına gidebileceğine inanmak istemez. Aklına büyü gibi işler gelir: “Vallahi inanmam! Meftun benden başka gül koklamaz. Eminim ki koklamaz. Gözümle görsem elimle tutsam, yine inanmam. Benim zannıma göre bir hıncır kaltak Meftun'uma meftun olmuş da büyücüler, cincilerle aklını başından almıştır. Hem de mutlak böyledir.”

Duygusal. Sabire Hanım eşine olan sadakati bir yana onunla ilgili her konuda hayli duygusal ve hassastır: “Ah orası öyle zâhir! Ben bilmez miyim? (Ağlaya ağlaya) Meftunum bana hâlâ sadık, hâlâ sadık olduğu için bu hallere geldi. Meftun gönlünü benden ayıramıyor. O kaltak kim ise mutlak ayırmağa çalışıyor, veriyor büyüü, veriyor esmâyı, Meftun da varıp bu hallere geliyor.”

Kindar. Kendisinden kopan eşi Meftun hakkında araştırmalar yapan Sabire Hanım sonunda olan bitenden haberdar olur ve hastalığının son günlerinde o kadından onu ayırmak için plan yapar: “...olmazsa son nefeste olsun senin benim olduğunu gördüm. Oh yüreğim rahat etti. Hemen ayağa kalkıp sevincimden oynamak istiyorum. Ah memnuniyet! Oh ümit! Aşk! Muhabbet, Sevda! (dik sesle) Ah Meftun'umu kucaklıyorum zannediyorum. Meftun'um! Meftun'um! Sen beni öldürmüştün. Yine sen dirilttin. Öldürürsen yine sen öldür. Ben ölürken kimse elimi tutmasın. Namahremdir. Meftun'um tutsun, Meftun'um. Ah Meftun'um sen tut! (Hepsi şaşırıp birbirine bakmağa başlar.) Yok.. yok.. Ölmem. Ölmem. Ölmeyeceğim. Ey rakîb sen öl, sen geber, ben Meftun'umla yaşayacağım. Ah saadet! İşte saadet geliyor. Gel! Gel saadet gel! (diyip düşer ve kendinden geçer.)”

Leyla Hanım (Açık)

Karakter Meftun Bey'in ikinci karısı olan Leyla Hanım eşine bağlı ve seven bir hanımdır. Şen olması onu rahatlatması ile güven veren Leyla Hanım Meftun Beydeki değişiklikleri hissetmesine rağmen Sabire Hanım gerçeğinden bihaberdir.

Aktiviteler Eşine hayli düşkün olan Leyla Hanım, bir bütün olmak istediği kocasının her gece neden ağladığını merak eder ve sürekli neler olabileceği konusunda annesi ile fikir yürütür.

ÖRNEK ANILAR

Dikkatli. Leyla Hanım her ne kadar kocasının hali ve tavrından bir şeylerin ters gittiğini seziyorsa da emin olmakta güçlük çeker: “-Yok! öyle değil. Ben senin sözünü bozmamak için evet demiştim. Fakat benim dikkatim başka. Hani ya dört ay kadar var ki bir akşam ihtiyarca bir herif gelmişti de beye bir kara haber getirmişti. İşte o akşamdan beridir levni değişti. Bir de hani ya bundan bir buçuk iki ay kadar mukaddem hastalanıp da bir hafta kadar evden dışarı çıkmamıştı. Sonra bir gün çıkıp da biz «artık bu gece gelmez» demişken gece saat ikiden sonra gelmişti. İşte o gece beyin gözleri kıpkırmızıydı. Vâkıa kendisi çakmıştı. Fakat ben beyi bilmez miyim? Bey bazı kerre çakar ama gözleri kızarmaz, mutlaka ağlamıştı.”

Düşünceli. Kocasının durumunu yardımcısı ve annesi ile mukayese ederken hep Meftun'un başına ne gelebileceği konusunda fikir yürütmeye çalışır, onun için çok üzülür: "- (Kendi kendine) Vâkıa çaresi bulunmayacak bir dert yok ama galiba ilk defa olarak bizim derdin çaresiz bir dert olduğu görülecek! Beyin gece yarıları kalkıp da yatağı içinde hüngür hüngür ağlaması hayır alâmeti değildir. Bahusus Meftun Bey gibi bir bey ki dünyada ağlamanın lüzumunu bulamaz ve âlemde gülüp oynamak varken bazı kimselerin niçin gözlerinden kanlar saçarak ağladığını bilemezdi!"

Sakin. Meftun Beyi içirip sarhoş edip eğlendirmeyi düşünürken onun her verdiği cevaba karşı asabiyetle değil de sakince yaklaşır: "(Mütehayirâne) Öf! (Cesaretle) işte ben icat ettim. Ne demek istersin?.. Sana neşe vermek için icat ettim. Hem artık bana ahiret suali sorma. Zira içime sıkıntı çöktü. (diyip kanape üzerine oturur) ."